

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ VS РЕГІОНАЛІЗМ У СУЧАСНОМУ ФОЛЬКЛОРІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФОЛЬКЛОРНИХ МОТИВІВ

Оксана Лабащук

доктор філологічних наук, доцент кафедри теорії і методики української і світової літератур Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 46026, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2 (УКРАЇНА),
e-mail: lagoshnyak@ukr.net

ABSTRACT

Using created by oral tradition ways to talk about the birth of a child, mothers today can express their deep feelings and attitude in relation to their personal body and emotional experience. Narrative is the form by means of which mythological representations are translated repeatedly reduplicating on the basis of the personal experience.

Key words: natal narrative, mythological narrative, mythological representations, oral tradition, personal body experience.

Демонструючи стабільність на рівні мотивів та значну варіативність на рівні аломотивів натальний наратив не виявляє ознак регіональної специфіки матеріалу. Погляд на натальний наратив з точки зору прагматики тексту дозволяє трактувати його як специфічний фольклор жінок-матерів, які за посередництвом натального наративу омовлюють особистий досвід вагітності та пологів.

Ключові слова: регіоналізм, натальний наратив, структурно семантичний підхід, прагматичний підхід, особистий досвід.

Роздуми над проблемою етнічності та регіоналізму, а також робота з сучасним фольклорним матеріалом привели мене до міркувань над тим, якою мірою регіональний характер фольклору є універсальною категорією, чи можливо припустити, що регіоналізм є рисою, що іманентно властивий будь-якій фольклорній традиції. Чи зазнає змін фольклорна традиція в умовах глобалізації, коли засобами передачі фольклорної традиції стають не лише усні форми, а на формування «народного знання» впливають такі засоби міжкультурної комунікації як телебачення, преса, інтернет тощо.

Матеріал, який склав основу для цього дослідження — це розповіді жінок про досвід вагітності та пологів. Стосовно цих текстів я використовую термін **натальний наратив**. Розповіді записані переважно серед жительок Західної України і складають близько 500 наративних інтерв'ю. 74,6% усього матеріалу зібрано в Тернополі та Тернопільській області, 83,6% — на Західній Україні (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська обл.). Інтерв'ю, записані в інших регіонах України складають 16,4%, окремі інтерв'ю зафіксовано від жінок, які народжували дітей в Польщі, Росії, Казахстані, Узбекистані. Таким чином наші записи доволі повно охоплюють регіон Західної України, однак інтерв'ю з жителями інших місцевостей дає нам порівняльний матеріал, що дозволяє робити відповідні висновки.

У статті ми намагаємося з'ясувати, якою мірою доцільно говорити про регіоналізм стосовно сучасного фольклорного матеріалу, а саме стосовно розповідей жінок про досвід вагітності та пологів. Даючи відповідь на це питання, ми спробуємо виявити, для яких саме аспектів аналізу фольклорного матеріалу (структурного, семантичного, прагматичного) поняття регіоналізму виявиться релевантним, а також, які зміни у фольклорній системі призводять до змін у характері трактування поняття **регіоналізм**.

Регіоналізм у фольклорі традиційно пов'язують із варіативністю його змістової та формальної складової. Звертають увагу на поширеність того чи іншого мотиву, сюжету, ритмомелодики, елементу обряду тощо. Регіональна специфіка фольклору визначається дослідниками як така, що властива йому іманентно. Цієї точки зору притримується, зокрема, Борис Путілов: «Фольклорна традиційна культура у своєму конкретному наповненні завжди регіональна і локальна» [11, с. 144]. Ця властивість фольклорно-етнографічного матеріалу дослідниками розглядається як універсальна, іманентно притаманна будь-якій фольклорній традиції. В рамках нашого дослідження зупинимось на особливостях регіоналізму неказкової прози (розповіді від першої особи про пережитий досвід з елементами символізації мають жанрові ознаки саме неказкової прози), яка трактується більшістю дослідників як матеріал із вираженою регіональною специфікою [4; 8; 12; 14]. У відомих нам дослідженнях неказкової прози, зокрема фольклорного меморату, ми не знайшли вказівок на варіативність структурно-формальних показників, обумовлених регіональною специфікою. Однак дослідники зосереджують увагу на тому, що жанри неказкової прози засвоюють локальний матеріал, формуючи регіональну традицію. У такому випадку аналізу потребуватиме змістова складова.

Таким чином нам необхідно зупинитися на структурно-семантичному аналізі, за допомогою якого ми зможемо виявити семантичний рівень, який дозволяє говорити про варіативність змістового наповнення натального наративу. Відповідно потрібно вибрати одиницю аналізу, яка б дозволила адекватно вирішити поставлену проблему. Такою універсальною одиницею виступатиме **мотив**, оскільки він відповідає одразу декільком критеріям: становить семантично неподільну єдність, є образною відповіддю на явища дійсності, може слугувати ядром для розгортання в сюжетний текст [13, с. 5—14; 9, 6]. Наукова традиція, яка опирається на дихотомічні ідеї структурної лінгвістики, започаткованої Ф. де Соссюром, дозволяє використовувати мотив одночасно як одиницю інваріантну, та таку, що має фабульні варіанти. На думку багатьох сучасних дослідників, мотив сьогодні є ключовою одиницею для фольклористичних класифікаційних схем [13, с. 5—14; 9; 16; 6].

Алан Дандес пропонує застосувати терміни мотивема-мотив-аломотив, де мотивема, подібно до Пропієвської функції, служить передусім для дослідницького конструювання синтагматичного ряду фольклорного тексту. Мотив розглядається вченим як узагальнена тематична конфігурація, аломотив є конкретно текстовою реалізацією мотиву. Окрім того мотивема (функція) та мотив у А. Дандеса протиставлені як терміни, що описують різну позицію дослідника стосовно аналізованого тексту — етичний (погляд зовні) та емічний (погляд з середини традиції). [19, р. 95—105]. Опираючись на теорію А. Дандеса, С. Ю. Неклюдов робить наступний висновок: «Іншими словами, фонд мотивів — це «словник» традиції, і якщо функція — це категорія наукового аналізу, абстрагований умоглядний конструкт, то мотив — це реальність фольклорного твору, саме та змістова одиниця, якою оперує власне фольклорна традиція» [9, с. 240—241].

На основі нашого матеріалу, який ми порівнюємо з даними польської, російської, а також інших етнічних традицій, нам вдалося виділити ряд мотивем, які, очевидно, широко використовуються у жіночих розповідях про вагітність та пологи. Це, зокрема такі мотивеми як: *вагітність жінки визначена вищими силами, вагітній сниться віщий сон, вагітна жінка повинна жити в ідеальному світі, вагітна жінка відрізняється надмірним апетитом, поведінка вагітної формує риси новонародженої дитини, вагітна повинна подолати важку дорогу до пологового будинку, новонароджене немовля відрізняється від усіх інших немовлят, мати доводить свою «справжність»*.

Діонізіюш Чубаля, аналізуючи мотиви сучасної міської легенди звертає увагу, що окремі мотиви мають вікову історію й активно використовувались як у традиційному фольклорі, так і в літературній творчості. До таких мотивів належить, зокрема, «вуж у тілі людини», «поховання людини, яка заснула летаргічним сном», «вбивство подорожнього з метою збагачення, який потім виявився власним сином» [18, с. 8—9].

Серед нашого матеріалу нам вдалося відшукати кілька таких мотивів: вагітній жінці сниться сон про майбутнє її дитини (реалізація мотивеми віщий сон вагітної жінки), новонароджене немовля проявляє риси богатиря (реалізація мотивеми новонароджене немов-

вля відрізняється від усіх інших немовлят), мати впізнає своє новонароджене немовля (реалізація мотиву мати доводить свою «справжність»).

Розглянемо мотив *вагітній жінці сниться сон про майбутнє її дитини*. Ось приклад тексту, записаний у м. Тернополі:

І сниться мені сон. Сниться мені Матір Божа — така постать в платті такому гарному, тільки я знаю, що то — Матінка Божа. І вона мені каже, що ти, каже, ніби вагітна, і ти скоро народиш дитину. І що в тебе буде дівчинка, і та дитина буде дуже гарною, дуже доброю до людей, і ти з нею будеш зустрічати старість, вона для тебе буде найближча [Лабашук. 2012, ЛРЄ, 69 років, двоє дітей].

Подібний сюжет, однак втілений за допомогою інших образно-виражальних засобів, записаний у Криму:

Да, мне приснился сон первый дочери, шла вот перейти, и как-будто дедушка старенький выплыл с воды и подал мне беленькую ленточку — к девочке. К сыну мне приснился сон, что я в святой криничке набирала воду в ладошки, и смотрю, как бы в руках, ну, в ладошках, в водице оказался окунёк, и этот окунёк растёт, растёт, растёт — передо мной высокий парень в красной фуражке и с красными погонами, и кто-то говорит: «Быть ему военным» [Кафтан. 2008, ВЕФ, 62 роки, двоє дітей].

Ці мотиви властиві не лише для нашого матеріалу — реалізації подібних мотивів ми можемо відшукати в інших культурних традиціях. Віщий сон вагітної жінки — знаний у традиційній культурі мотив. Давньогрецькі автори розповідають про сон Гекуби, вагітної Парісом, який наснилося, що вона народила смолоскип, який підпалив Трою. Римська легенда, пов'язана з народженням Вергілія розповідає: «За переказом Светонія, його [Вергілія (О.Л.)] матері під час вагітності приснилося, що вона народила лаврову гілку, яка, доторкнувшись до землі, одразу пустила корені і виросла у гарне дерево з численними плодами і квітами» [2].

Схожий сюжет знаходимо у розповіді про народження Фудзіварі-но Каматарі, засновника роду Фудзіварів, котрі, починаючи з VIII століття були найбільш впливовою аристократичною династією Японії. Вагітній матері Каматарі приснився сон, що «з її черева виросла гліцинія, яка покрила собою всю Японію» [10, с. 10]. Таким чином ще в архаїчних культурах існувало уявлення, підкріплене певними наративами про те, що вагітна жінка бачить віщі сни, які обов'язково збуваються.

Розглянемо, яким чином експліковані у натальному наративі інші мотиви. Ось приклади реалізації мотиву *новонароджене немовля проявляє риси богатиря*. Судячи з нашого матеріалу — це найбільш експонований мотив, який використовують матері, розповідаючи про свою першу зустріч із власною дитиною.

Але вже Владіка привезли, він, канешно, в мене богатир. В мене в палаті дві жіночки родили девочек, вони такі малюсечки були, такі мініатюрні, мама могла її під пашку взяти і лежати. А мені Владіка привезли, він такий... щоким аж тако звисали <показує>. І пам'ятаю, що так лежав посередині, дві дівчинки і він посередині — кавалер. [Муляр: 2011, АТО, 27 років, одна дитина].

На нашу думку, мотив немовляти-богатиря — це приклад безпосереднього впливу богатирського епосу на традицію розповідати про народження власної дитини, яку ми спостерігаємо у сучасних матерів. Одним з клішованих виразів, які досі вживаються для характеристики новонародженого хлопчика, є називання його майбутнім «головою колгоспу». Така назва, хоча є відголоском колишньої радянської епохи, однак свідчить про прагнення вирізнити свою дитину з-поміж інших новонароджених, показати його силу, фізичне здоров'я, також прогнозувати високий соціальний статус у майбутньому.

Дитина вийшла, лікар був здивований, бо розраховував на... А дитину зважили, було три вісімсот п'ятдесят. Він каже: «І куди він в тебе вліз? І на яких харчах лікарняних він так поправився за місяць часу? Ну, не знаю. Буде голова колгоспу!» <Сміється> [Водяна: 2011, ЖІІ, 33 роки, одна дитина].

Ну, а про сина <сміється>, то в нас: «Народила голову колгоспу», народився 4 кілограми 200 грам. «Приймай голову колгоспу» — в тому розумінні, що він такий великий. [Страшнюк: 2011, СОО, 43 роки, двоє дітей].

Розповіді про особливих «магічних» дітей — майбутніх богів, героїв, засновників правлячих династій, святих, народження яких супроводжувалося незвичайними явищами, привернула увагу польського етнолог Єви Новіни-Срочинської [21]. «Магічні» діти, на думку дослідниці — це діти особливі, вони народжені за не звичних обставин, поведяться не так, як інші діти. Дослідниця вважає, що перелічені мотиви стосуються не звичайних дітей, а лише «дитини магічної». Ось що пише Ева Новіна-Срочинська: «Чи зацікавлення міфічними дітьми це в реальності зацікавлення дитиною? Думаю інакше. Міфи (також казки і легенди) говорять мовою символу, алегорії, метафори. Свята дитина і святе дитинство це швидше алегорія початку, символічний образ, що вказує на героя в майбутньому... Топос святого дитинства трактує дитину дещо предметно, незвичність народження чи небуденність дитинства це передусім символічний наказ реалізації майбутніх дорослих і героїчних діянь. Найважливішим тут є «час початку», з якого усе виникає і визначає майбутнє. Дорослість святих дітей це метафоричний спосіб на перехід від несвідомості і безпорадності, що характеризує звичайну дитину» [21, с. 59]. Однак аналіз семантики натального наративу, а саме мотивів, пов'язаних із народженням і першими днями життя немовляти, засвідчує наявність не лише традиції розповідати про свою дитину, як про унікальну, але й те, що тексти про «немовлят міфічних» безпосередньо вплинули на кшталтування сучасної усної традиції.

Широко побутує серед сучасних українських жінок мотив *мати впізнає своє новонароджене немовля* (реалізація мотиву *мати доводить свою «справжність»*).

Поприносила раз медсестра дітей годувати. Дала і мені. Я дивлюся, щось не так: дитина чось не хоче їсти, пхенькає, груди не бере. Я придивляюся — не моє. Кличу медсестру і кажу, що то не моя дитина. А та до мене з таким фуком: «А я ти де другу візьму. Більше нема. Я всі роздала!» І пішла з палати. Я розвиваю дитину, а то хлопчик. Плачу, бо дитину мені вкрали. А сусідка моя, що зразу так біля мене лежала, так тішитися, бо малий нарешті почав їсти добре, а то не хотів груди брати, кусав; медсестри сварилися, що дитина голодна вічно. Я з плачем йду до кожної жінки, прошу би ми показали дітей, бо то не моє. Дивлюся, а тебе дали сусідці мої. А ти що — добре, що годують, а яка різниця — хто? Так що тобі повезло було: випила і в неї молоко, і в мене. (Сміється.) [Когут: 2011, КМІ, 46 років, двоє дітей].

Значить, про діток ще розкажу, на вигляд ніби дітки всі однакові, але коли ти вже один раз потримаєш на ручках, один разочок вже свою дитинку, ти її ні з ким не спутаєш, ні з ким свою дитину ти не спутаєш. І пам'ятаю от якраз в шість годин ранку медсестра привела на такий каталочці діток, і дала сусідчину дитину мені, а їй дала мою, а я дивлюся і кажу: «То не моя дитина!» [Лотоцька: 2011, ЛОА, 37 років, двоє дітей].

Цей мотив страху підміни власної дитини можна розглядати як суголосний до відомого в неказковій прозі мотиву підмінених немовлят. Підміну, за традиційними фольклорними уявленнями, здійснює нечиста сила, забираючи людську дитину, а на її місці залишаючи свою. Таке підмінча має незвичайний вигляд, увесь час кричить, багато їсть, але не росте.

Мотив страху, що твою дитину підмінили, має ще одну цікаву реалізацію: мати повинна впізнати свою дитину з-поміж інших таких самих немовлят керуючись лише власним материнським інстинктом. Мотив загубленої і віднайденної дитини відомий епічній традиції ще з часів античності. Очевидно у цьому випадку ми маємо справу з сучасною реалізацією доволі архаїчного мотиву. Той варіант, втілення якого ми спостерігаємо у натальному наративі, має найближчі відповідники у чарівній казці, маємо на увазі сюжет «Хитра наука» №325 АА, у якому батько повинен впізнати свого сина з-поміж інших подібних до нього істот.

Після виписки з роддому, чоловік перевіз мене до дитячої лікарні. Мене привели в палату, де було четверо ліжечок з дітками. Сказали: «Ану пізнай свою дочку». І моє материнське відчуття не підвело мене. Роздивившись дітей, я впізнала свою донечку. Всі дуже здивувалися [Майданюк: 2011, МОА, 37 років, четверо дітей].

І коли він лежав вже в палаті для новонароджених, я весь час чула його голос, чула, як він кричить, і чула... Тамару я не розрізняла, а його відрізняла. Я туди прихожу: «Це мій кричить?» — «Да, це Ваш кричить» [Лабашук: 2008, ПІМ, 39 років, двоє дітей].

А та кімната якраз була навпроти нас, коридор був... двері повідкривані, коридор, і ми чули, коли діти плачуть. І ми так відчували, котре чие плаче [Федора: 2011, ФММ, 48 років, четверо дітей].

У нашому матеріалі ми можемо відшукати мотиви, властиві лише натальному наративу. Паралелі до них ми у традиційних епічних текстів нам відшукати не вдалося. До них ми віднесемо наступні приклади: *вагітна жінка милується красою природи* (реалізація мотивфемі вагітна жінка *вагітна жінка повинна жити в ідеальному світі*), *вагітна жінка хоче з'їсти кислого* (реалізація мотивфемі *вагітна жінка відрізняється надмірним апетитом*), *перешкоди на шляху до пологового будинку* (реалізація мотивфемі *пологи — важка дорога*).

Мотив *вагітна жінка милується красою природи* пов'язаний із розповсюдженням уявлень про вагітність як ідеальний, гармонійний стан. Семантику подібних уявлень з'ясувала польський етнолог Єва Новіна-Срочинська, яка вбачає в цьому мотиві реалізацію хронотопу Раю: «Вагітна жінка повинна жити в ситуації, наближеній до райської. Тому не можна їй ні в чому відмовляти, вона повинна дивитися на красиві речі, їсти найкращу їжу, взагалі поводитися гідно і набожно» [21, с. 30].

Очевидно саме реалізацією міфологеми Райського саду можна пояснити включення до натального наративу численних спогадів про радість від спілкування вагітної жінки з природою.

...і я з своїм чоловіком, чоловік в мене досить добрий, такий врівноважений, серйозний, і ми все ввечері гуляли на повітрі свіжому, ходили парками, дивилися на зорі, на природу... Дуже в Тернополі гарне озеро, ходили кругом озера, багато ходили, і тому дитина розвивалася нормально [Блашків: 2011, БВО, 50 років, двоє дітей].

...я собі це пам'ятаю — роса на трояндах, я цим так милувалась, і щось мені це було дуже... ну дуже приємно [Вовк: 2011, М-СЮБ, 26 років, одна дитина].

Зміна смакових відчуттів жінки завжди пов'язувалася з вагітністю, як у традиційній, так і в сучасній культурі. Г.І. Кабакова зазначає, що схильність їсти щось солоне або кисле у традиційній культурі завжди вважалось ознакою вагітності [5]. Наш матеріал виразно засвідчує продуктивність подібних уявлень у наш час:

Да, вона їла лимони вообщє... Коротше, один раз прислали їй лимони. Дедушка їй прислав лимони в посилці. Вона вагітна була. <...> Коротше, вона їла-їла-їла ті лимони. Тато їй не дозволяв. Вона закрилася в ванній. Коротше, наїлася вона там тих лимонів. Їй потім погано стало. Ну страшно хотіла лимонів [Лабашук: 2009, БОП, 38 років, двоє дітей].

Я не могла їхати в міському транспорті, і що найчастіше, то саме перше мене потягнуло на кисле. То я пройшлася по базарі, я коли побачила ревінь на базарі, то я так його хотіла, що я собі за рубель купила ревеню, я йшла по Тернополі, і їла ті батоги. Додому приїздила, тут тоже рвала яблука де могла: під клубом, всюди, я дуже хотіла зеленини їсти, я дуже хотіла кислого [Кафтан: 2008, ЖСВ, 39 років, четверо дітей].

Звернемо увагу, що перший приклад записано від жінки, мати якої є вірменкою, а батько росіянином, і яка відчуває тісний зв'язок з етнічною культурою матері. Другий текст записано від місцевої жительки у Тернопільській області.

Текстова реалізація конкретного мотиву у формі аломотивів може мати багато варіантів. Для прикладу розглянемо текстову реалізацію мотиву *сон віщує вагітність*.

За найбільш розповсюдженим серед українських жінок уявленням, передвісником чи ранньою ознакою вагітності є сон, у якому жінці сниться жива риба.

...і сниться мені сон, що така річка гарна, чиста і в тій річці риби плавають, я так раз, руки протягнула і зловила велику рибину. Вранці просипаюся та й кажу до свого чоловіка, кажу: «Юра, ти знаєш, я вночі зловила рибину, таку велику, така, ну така вже рибина», - а він каже: «Ясно, всьо понятно». А я собі без вніманія, як то всьо понятно, але дійсно, проходить деякий період, я обираюся до лікаря, лікар каже: «Ви знаєте, Ви вагітні» [Вишинська: 2012, ССП, 52 роки, двоє дітей].

Одне єдине, що я знаю, і ще можливо, коли сон мені снівся за Валіком, пам'ятаю, то мені ще зловився капр великий, сетку і я взяла його на руки, то був карп і так би мовити, що є хлопчик [Вознюк 2009, ОТС, 34 роки, троє дітей].

Пам'ятаю, перед тим, як я дізналась, що вагітна, мені приснився сон. Напевно, то було якесь попередження, знак, чи що? Мені приснилося, що переді мною стоїть відро з водою, а там плаває маленька рибка. Ну, спочатку я не зрозуміла, до чого той сон. Аж потім я взяла, що вагітним часто сняться подібні сні. Цей сон мені дуже сильно запам'ятався [Лошнів: 2012, ШЛВ, 24 роки, одна дитина].

Звертає на себе увагу як універсальність цього уявлення, так і його розповсюдженість: [Гелюта: 2009, СВМ, 22 роки, одна дитина], [Турчак: 2009, ДЮП, 21 рік, одна дитина], [Клипка: 2011, ІАЛ, 31 рік, двоє дітей], [Боденчук: 2008, КНЛ, 56 років, троє дітей], [Вознюк: 2009, ОТС, 34 роки, троє дітей]. Однак *бачити уві сні рибу* є ознакою вагітності лише для українських жінок. Так, у польській традиційній культурі знаходимо наступну символіку сновидінь: *Лелека сниться — принесе дитину* [17, с. 149]. *Місяць сниться жінці — вагітність* [17, с. 158]. *Риба в чистій воді — здоров'я* [17, с. 164]. Однак серед нашого матеріалу ми знаходимо окремі приклади, які свідчать про те, що вагітність українським жінкам віщують інші живі істоти:

«В мене особисто, в моїй вагітності передувало те, що мені приснилося, що я вдома, під такою великою настольною лампою грію четверо, чи п'ятеро лелек маленьких» [Кафтан: 2009, ПОМ, 19 років, одна дитина].

Снилось, що я йду по полю, а поле дуже гарне, такого гарного зеленого яскравого кольору і там якась чи ущелина, чи яма і там маленьке козеня. Я його підняла і ніби якби несу додому. Розказала своєму чоловіку, він з мене посміявся, сказав, що я неадекватна. Мені сняться дивні сні, я не звернула уваги, а потім мені моя свекруха сказала, що в неї будуть скоро внуки. Я не зрозуміла, а вона сказала, що всі сні свідчать про те, що я вагітна [Петраш: 2011, ГМЄ, 23 роки, одна дитина].

Сні, у яких жінка щось збирає або купує також віщують прибуток у родині: «Мені снилося, що я збираю гриби. Як з'ясувалося, і мамі снівся такий сон перед тим, як вона завагітніла. Для мене це був віщий сон» [Кабанова: 2009, ДОО, 42 роки, одна дитина]; «Жінкам в моїй родині снилося, що вони збирають у великий кошик врожай: грушки, гриби, вишні» [Кабанова: 2009, ЛГВ, 49 років, одна дитина]; «Я ще не знала, що я вагітна, але мені приснився сон, я була в великому магазині <...> я пішла в відділ колясок, і от я йду і вибираю червону коляску, і цей, з лялькою» [Бойцун: 2010, БГС, 44 роки, двоє дітей].

Таким чином мотив *сон віщує вагітність* на рівні алломотивів демонструє нам значну різноманітність живих істот, покупок, надбань, які можуть свідчити у символічний спосіб про вагітність жінки.

Як бачимо, натальний наратив демонструє значну однорідність матеріалу як на рівні традиційних мотивів, які широко побутують у фольклорній та літературній творчості, так і сталих мотивів, притаманних власне натальному наративові. Певна варіативність прослідковується на рівні аломотивів, однак ця варіативність не має вираженого регіонального характеру. Виникає запитання, чому фольклор, такий чутливий барометр суспільних процесів, ніяк не відображає регіональної специфіки нашого матеріалу? Думаю, що у цьому випадку питання щось збило переїти з області структурної семантики в область прагматики.

Загальний погляд на типи відмінностей між окремими текстами інтерв'ю свідчать про обумовленість їх характером пережитого досвіду, віком інформанта, а також психо-соціальним портретом особистості: рівнем освіти, професією, ступенем релігійності, конфесійною приналежністю, ступенем орієнтації на традиційну культуру, що частково визначається місцем проживання (місто/село).

Сучасний фольклор, як і раніше, є виявом безпосереднього людського спілкування [20; 22]. Частково можна погодитися із твердженням Б.Н. Путілова про те, що «природне, нормальне життя <фольклорної традиції> пов'язане з життям певного, обмеженого тими чи іншими рамками колективу, включене в його діяльність, необхідна для нього і регулюється характерними для нього соціально-побутовими нормами» [11, с. 144]. Однак

особливості сучасного життя диктують свої умови: сьогодні кожна окрема особистість є включеною не в один, а в багато різних людських колективів. Нормою для сучасного життя є не статична селянська община, а динамічний колектив матерів, який увесь час зазнає змін. Такі колективи можуть утворюватися як за місцем проживання, так і за місцем навчання, роботи, відпочинку молодшої матері. Варто звернути увагу ще й на такий феномен, як присутність розповідей про вагітність і пологи у мережі Інтернет. Кожен український сайт для молодих мам містить відповідні сторінки.

Оскільки група, у якій функціонують розглянуті нами тексти, складається з жінок одного покоління (декількох поколінь в межах однієї сім'ї), які мають досвід народження дитини, або ж планують його здобути, варто говорити стосовно даного матеріалу не про його регіональність, а про статево-вікову диференціацію фольклору. Справді, натальний наратив практично не відомий чоловікам не в силу закритості інформації, а, швидше, в силу відсутності в їхньому досвіді подібних переживань, а отже інтересу до таких текстів. Тетяна Щепанська пропонує використовувати щодо розповідей про пологи поняття материнська субкультура [15], яке, на нашу думку, є занадто вузьким для охоплення такого широкого і розповсюдженого явища, як материнство.

Про неможливість формування будь-якої локальної традиції свідчить той факт, що інформацію про вагітність та пологи сучасні жінки запозичують не лише з усних джерел, але й книг, журналів, телепередач, Інтернету. Наголосимо, однак, на важливості саме усного способу трансляції, адже саме таким чином передається фольклорна традиція. Розповіді про вагітність та пологи — це своєрідні знаки, які допомагають жінці стати «своєю» у материнській спільноті. Цими розповідями вона ніби протиставляє себе усім іншим — тим, хто не має досвіду дітонародження.

Таким чином проблема регіональної специфіки сучасного фольклору постає перед нами у зовсім іншому світлі. Для структурної семантики сучасних фольклорних наративів властива певна стабільність на рівні мотивів (як традиційних фольклорних, так і для специфічних мотивів властивих натальному наративу). На рівні аломотивів спостерігаємо їх значну варіативність, однак ця варіативність не має вираженої регіональної специфіки, а частково корелює із психо-соціальним портретом оповідачки. З точки зору прагматики тексту натальні наративи є специфічними розповідями жінок, які мають досвід дітонародження, транслуються у жіночих спільнотах під час безпосереднього спілкування у формі товариської бесіди. Головною функцією таких текстів виступатиме функція ідентифікації оповідачки з материнською спільнотою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов Д. А. Родинный обряд: время, пространство, движение / Д. А. Баранов // Родины, дети, повитухи в традициях народной культуры / сост. Е. Белоусова ; отв. ред. Ю. Неклюдов. — М. : РГГУ, 2001. — С. 9–30.
2. Светоний Г. Т. Вергилий / Гай Светоний Транквилл // Светоний. Жизнь двенадцати Цезарей. — М. : Эксмо, 2007. — С. 374–380.
3. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / Марко Грушевський. — К. : Либідь, 2006. — 256 с.
4. Давидюк В. Ф. Українська міфологічна легенда / В. Ф. Давидюк. — Львів : Світ, 1992. — 176 с.
5. Кабакова Г. И. О сладких поцелуях и горьких слезах: заметки о гастрономии тела / Г. И. Кабакова // Тело в русской культуре : сб. статей / сост. Г. Кабакова, Ф. Конт. — М. : Новое литературное обозрение, 2005. — С. 67–77.
6. Кузьменко О. Фольклорні особливості народних оповідань про голодомор (на матеріалі власних записів з Вінниччини) // Відлуння геноциду 1932–1933. Етнокультурні наслідки голодомору в Україні / за ред. Р. Кирчіва, О. Романіва. — Львів, 2005. — С. 90–95.
7. Марко Вовчок. Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича / упоряд. О. І. Дей. — К. : Наукова думка, 1983. — 527 с.

8. Мишанич С. В. Усні народні оповідання. Питання поетики / С. В. Мишанич. — К. : Наукова думка, 1986. — 328 с.
9. Неклюдов С. Ю. Мотив и текст / С. Ю. Неклюдов // Язык культуры: семантика и грамматика. К 80-летию со дня рождения академика Никиты Ильича Толстого (1923-1996) / отв. ред. С. М. Толстая. — М. : Индрик, 2004. — С. 236–247.
10. Окунісі С. Порівняльне дослідження японської культури / Сюнсукі Окунісі // НТЕ. — 2009. — № 1. — С. 8–14.
11. Путилов Б. Н. Фольклор и народная культура / Б. Н. Путилов. — СПб : Наука, 1994. — 246 с.
12. Сокіл В. В. Українські історико-героїчні перекази: структурно-семантичний та поетичний аспекти / Василь Сокіл. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2003. — 320 с.
13. Силантьев И. В. Теория мотива в отечественном литературоведении и фольклористике : очерк историографии / И. В. Силантьев. — Новосибирск : Издательство ИДМИ, 1999. — 104 с.
14. Чистов К. В. Фольклор. Текст. Традиция : сб. ст. / К. В. Чистов. — М. : ОГИ, 2005. — 272 с.
15. Щепанская Т. Б. Традиции городских субкультур [Электронный ресурс] / Т. Б. Щепанская // Современный городской фольклор. — М. : РГГУ, 2003. — Режим доступу: <http://www.poezha.ru/subcult-f.htm>. 20.03.2009.
16. Ярмоленко Н. Український усний героїчний епос — динаміка традиції / Наталя Ярмоленко. — К. ; Черкаси : КНУ ім. Т. Шевченка ; Видавництво Чибаненко Ю. А., 2010. — 552 с.
17. Bartmiński J. Materiały do sennika ludowego / Jerzy Bartmiński, Grażyna Bączkowska // Etnolingwistyka. Problemy języka i kultury / pod red. J. Bartmińskiego. — Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1988. — № 1. — S. 147–171.
18. Czubala D. Wokół legendy miejskiej / Dionizjusz Czubala. — Bielsko-Biała : Wydawnictwo ATH, 2005. — 156 s.
19. Dundes A. From Etic to Emic Units in the Structural Study of Folktales / Alan Dundes // Journal of American Folklore. — 1962. — № 75. — P. 95–105.
20. Kravchyk-Wasilewska V. W obronie folkloru, czyli dialog między tradycją i współczesnością / Violetta Kravchyk-Wasilewska // Folklorystyka. Dylematy i perspektywy / pod redakcją Doroty Simonides. — Opole : Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, 1995. — S. 99–104.
21. Nowina-Sroczyńska E. Przezroczyście ramiona ojca: Studium etnologiczne o magicznych dzieciach / Ewa Nowina-Sroczyńska. — Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1997. — 212 s.
22. Simonides D. Przyszłość folklorystyki. Marzenia czy potrzeba naukowa? / Dorota Simonides // Folklorystyka: dylematy i perspektywy / redaktor naukowy Dorota Simonides. — Opole : Uniwersytet opolski; 1995. — S. 11–27.